

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
EVGENI TANCHEV
της 9ης Φεβρουαρίου 2017¹

Υπόθεση C-578/16 PPU

**C. K.,
H. F.,
A. S.
κατά
Republika Slovenija**

[αίτηση του Vrhovno sodišče (Ανώτατου Δικαστηρίου, Σλοβενία) για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή — Έννοια του εθνικού δικαστηρίου του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου — Κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου — Προσδιορισμός του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αιτήσεως διεθνούς προστασίας — Κανονισμός (ΕΕ) 604/2013 — Άρθρο 3, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο — Συστημικές ελλείψεις στη διαδικασία ασύλου και στις συνθήκες υποδοχής των αιτούντων στο υπεύθυνο κράτος μέλος — Άρθρο 17, παράγραφος 1 — Ρήτρα κυριαρχίας»

I. Εισαγωγή

1. Η υπό κρίση προδικαστική παραπομπή αφορά την ερμηνεία του κανονισμού (ΕΕ) 604/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα². Όπως και στην περίπτωση των προγενέστερων πράξεων³, σκοπός του εν λόγω κανονισμού είναι, αφενός, να εμποδίζονται οι υπήκοοι τρίτων χωρών να επιλέγουν το κράτος μέλος που θα εξετάσει την αίτησή τους, υποβάλλοντας αίτηση διεθνούς προστασίας σε περισσότερα κράτη μέλη (φαινόμενο «forum shopping»), και, αφετέρου, να διασφαλίζεται ότι κάθε αίτηση θα εξετασθεί

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

2 — ΕΕ 2013, L 180, σ. 31.

3 — Ο κανονισμός 604/2013 κατάργησε και αντικατέστησε τον κανονισμό (ΕΚ) 343/2003 του Συμβουλίου, της 18ης Φεβρουαρίου 2003, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας (ΕΕ 2003, L 50, σ. 1). Ο κανονισμός 343/2003 είχε αντικαταστήσει τη Σύμβαση περί καθορισμού του κράτους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αιτήσεως παροχής ασύλου, η οποία υποβάλλεται σε ένα από τα κράτη μέλη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων η οποία υπογράφηκε στο Δουβλίνο στις 15 Ιουνίου 1990 (ΕΕ 1997, C 254, σ. 1). Επειδή η Σύμβαση υπογράφηκε στο Δουβλίνο, ο κανονισμός 343/2003 είναι γνωστός ως κανονισμός «Δουβλίνο II» και ο κανονισμός 604/2013 ως κανονισμός «Δουβλίνο III».

αποτελεσματικά από ένα κράτος μέλος⁴. Για τον σκοπό αυτό, ο κανονισμός 604/2013 προβλέπει ότι κάθε αίτηση εξετάζεται από ένα μόνο κράτος μέλος και καθορίζει τα κριτήρια που καθιστούν δυνατό τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που πρέπει να ορισθεί υπεύθυνο για την εξέταση της αιτήσεως⁵.

2. Τι συμβαίνει εάν, όταν ένα κράτος μέλος ορισθεί υπεύθυνο κατ' εφαρμογή των κριτηρίων που προβλέπονται στον κανονισμό 604/2013, προβάλλεται ότι το εν λόγω κράτος μέλος δεν σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα των αιτούντων άσυλο; Αναμφίβολα, τα κράτη μέλη εγγυώνται τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων, τα οποία κατοχυρώνονται όχι μόνο στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης), αλλά και στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, η οποία υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950 (στο εξής: ΕΣΔΑ), και στη Σύμβαση για το καθεστώς των προσφύγων, η οποία υπογράφηκε στη Γενεύη στις 28 Ιουλίου 1951⁶ (στο εξής: Σύμβαση της Γενεύης). Εντούτοις, δεν μπορεί να αποκλεισθεί η περίπτωση κατά την οποία ένα κράτος μέλος προσβάλλει θεμελιώδες δικαίωμα των αιτούντων άσυλο. Ο κανονισμός 604/2013 λαμβάνει υπόψη ένα τέτοιο ενδεχόμενο. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 3, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, προβλέπεται ότι δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί η μεταφορά του αιτούντος στο υπεύθυνο κράτος μέλος όταν υπάρχουν στο εν λόγω κράτος μέλος συστημικές ελλείψεις στη διαδικασία ασύλου και στις συνθήκες υποδοχής των αιτούντων, με αποτέλεσμα να υπάρχει κίνδυνος απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισεως, κατά την έννοια του άρθρου 4 του Χάρτη.

3. Τι συμβαίνει, εντούτοις, εάν οι ελλείψεις, χωρίς να επηρεάζουν το σύστημα ασύλου του υπεύθυνου κράτους μέλους στο σύνολό του, αφορούν μόνον την ιδιαίτερη κατάσταση ενός αιτούντος; Μπορούν οι ελλείψεις αυτές να χαρακτηρισθούν «συστημικές» κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 604/2013; Εάν δεν μπορούν να χαρακτηρισθούν συστημικές, δημιουργούν παρ' όλα αυτά υποχρέωση μη μεταφοράς του αιτούντος στο υπεύθυνο κράτος μέλος; Αυτά είναι τα ερωτήματα στα οποία καλείται να δώσει απάντηση το Δικαστήριο στην υπό κρίση υπόθεση.

II. Το νομικό πλαίσιο

A. Το διεθνές δίκαιο

4. Το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ ορίζει τα εξής:

«Ουδείς επιτρέπεται να υποβληθή εις βασάνους ούτε εις ποινάς ή μεταχειρίσιν απανθρώπους ή εξευτελιστικάς.»

5. Το άρθρο 33 της Συμβάσεως της Γενεύης ορίζει τα εξής:

«1. Ουδεμία Συμβαλλομένη Χώρα θα απελαύνη ή θα επαναπροωθή, καθ' οιονδήποτε τρόπον, πρόσφυγας, εις τα σύνορα εδαφών ένθα η ζωή ή ελευθερία αυτών απειλούνται διά λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων.

2. Το εκ της παρούσης διατάξεως απορρέον ευεργέτημα δεν δύναται πάντως να επικαλήται πρόσφυξ όστις, διά σοβαράς αιτίας, θεωρείται επικίνδυνος εις την ασφάλειαν της χώρας ένθα ευρίσκεται ή όστις, έχων τελεσιδικώς καταδικασθή δι' ιδιαιτέρως σοβαρόν αδίκημα, αποτελεί κίνδυνον διά την Χώραν.»

4 — Hailbronner, K., και Thym, D., «Legal Framework for EU Asylum Policy», σε Hailbronner, K., και Thym, D., *EU Immigration and Asylum Law. A Commentary*, Beck – Hart – Nomos, 2016, σ. 1024 έως 1054 (σ. 1024).

5 — Άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 604/2013.

6 — Σύμβαση για το καθεστώς των προσφύγων, η οποία υπογράφηκε στη Γενεύη στις 28 Ιουλίου 1951, όπως συμπληρώθηκε με το πρωτόκολλο εν σχέσει προς την νομικήν κατάστασιν των προσφύγων, το οποίο συνήφθη στη Νέα Υόρκη την 31η Ιανουαρίου 1967.

B. Το δίκαιο της Ένωσης

1. Ο Χάρτης

6. Το άρθρο 4 του Χάρτη ορίζει τα εξής:

«Κανείς δεν μπορεί να υποβληθεί σε βασανιστήρια ούτε σε απάνθρωπες ή εξευτελιστικές ποινές ή μεταχείριση.»

7. Κατά το άρθρο 19, παράγραφος 2, του Χάρτη:

«Κανείς δεν μπορεί να απομακρυνθεί, να απελαθεί ή να εκδοθεί προς κράτος όπου διατρέχει σοβαρό κίνδυνο να του επιβληθεί η ποινή του θανάτου ή να υποβληθεί σε βασανιστήρια ή άλλη απάνθρωπη ή εξευτελιστική ποινή ή μεταχείριση.»

2. Ο κανονισμός 604/2013

8. Το άρθρο 3 του κανονισμού 604/2013, το οποίο επιγράφεται «Πρόσβαση στη διαδικασία εξέτασης αίτησης διεθνούς προστασίας», ορίζει στην παράγραφο 2 τα εξής:

«Εάν δεν είναι δυνατόν να καθορισθεί το υπεύθυνο κράτος μέλος βάσει των κριτηρίων που αναφέρονται στον παρόντα κανονισμό, υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης είναι το πρώτο κράτος μέλος στο οποίο υποβλήθηκε η αίτηση διεθνούς προστασίας.

Όταν είναι αδύνατη η μεταφορά αιτούντος στο κράτος μέλος που έχει προσδιορισθεί πρωτίστως ως υπεύθυνο, εξαιτίας βάσιμων λόγων που οδηγούν στο συμπέρασμα ότι υπάρχουν συστημικές ελλείψεις στη διαδικασία ασύλου και στις συνθήκες υποδοχής των αιτούντων στο εν λόγω κράτος μέλος, με αποτέλεσμα να υπάρχει κίνδυνος απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης, κατά την έννοια του άρθρου 4 του [Χάρτη], το προσδιορίζον κράτος μέλος εξακολουθεί να εξετάζει τα κριτήρια του κεφαλαίου III, ώστε να διαπιστώσει αν άλλο κράτος μέλος μπορεί να προσδιοριστεί ως υπεύθυνο.

Όταν η μεταφορά δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί, βάσει της παρούσας παραγράφου, σε κάποιο κράτος μέλος που έχει προσδιορισθεί σύμφωνα με τα κριτήρια του κεφαλαίου III ή στο πρώτο κράτος μέλος στο οποίο υποβλήθηκε η αίτηση, το προσδιορίζον κράτος μέλος καθίσταται το υπεύθυνο κράτος μέλος.»

9. Το άρθρο 17 του κανονισμού 604/2013, το οποίο επιγράφεται «Ρήτρες διακριτικής ευχέρειας», ορίζει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Κατά παρέκκλιση από το άρθρο 3, παράγραφος 1, κάθε κράτος μέλος δύναται να αποφασίζει να εξετάζει αίτηση διεθνούς προστασίας που έχει κατατεθεί από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα, ακόμη και αν δεν είναι υπεύθυνο για την εξέταση δυνάμει των κριτηρίων που ορίζονται στον παρόντα κανονισμό.

Το κράτος μέλος που αποφασίζει να εξετάσει αίτηση διεθνούς προστασίας σύμφωνα με την παρούσα παράγραφο καθίσταται το υπεύθυνο κράτος μέλος και αναλαμβάνει τις υποχρεώσεις που συνδέονται με αυτήν την ευθύνη. Κατά περίπτωση ενημερώνει, χρησιμοποιώντας το δίκτυο ηλεκτρονικής επικοινωνίας “DubliNet” που δημιουργήθηκε βάσει του άρθρου 18 του κανονισμού (ΕΚ) 1560/2003, το κράτος μέλος που ήταν προηγουμένως υπεύθυνο, το κράτος μέλος που διεξάγει διαδικασία προσδιορισμού του υπεύθυνου κράτους μέλους ή το κράτος μέλος στο οποίο υποβλήθηκε αίτημα αναδοχής ή εκ νέου ανάληψης του αιτούντος.

Το κράτος μέλος που κατέστη υπεύθυνο σύμφωνα με την παρούσα παράγραφο επισημαίνει αμέσως το γεγονός αυτό στο Eurodac σύμφωνα με τον κανονισμό (ΕΕ) 603/2013 προσθέτοντας την ημερομηνία λήψης της απόφασης εξέτασης της αίτησης.»

III. Τα πραγματικά περιστατικά, η διαδικασία της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

10. Η C. K., υπήκοος Συρίας, και ο σύζυγός της, Η. F., υπήκοος Αιγύπτου, εισήλθαν στην επικράτεια των κρατών μελών από την Κροατία, στις 16 Αυγούστου 2015. Διέθεταν τουριστικές θεωρήσεις εισόδου εκδοθείσες από την Κροατία, με ισχύ από τις 6 Αυγούστου 2015 έως τις 28 Αυγούστου 2015.

11. Στις 17 Αυγούστου 2015, η C. K., η οποία διένυε τον έκτο μήνα της εγκυμοσύνης της, και ο Η. F. εισήλθαν στη Σλοβενία με πλαστές ελληνικές ταυτότητες. Εκεί ευρίσκονται επί του παρόντος, φιλοξενούμενοι στο κέντρο υποδοχής αιτούντων άσυλο στη Λιουμπλιάνα.

12. Στις 20 Αυγούστου 2015, η C. K. και ο Η. F. υπέβαλαν αιτήσεις διεθνούς προστασίας στη Σλοβενία. Όπως προκύπτει από τις παρατηρήσεις της Σλοβενικής Κυβερνήσεως, κατόπιν ιατρικής εξέτασης στην οποία υποβλήθηκε η C. K. την ίδια ημέρα, διαπιστώθηκε ότι η εγκυμοσύνη της εξελισσόταν ομαλά, ότι δεν είχε έκδηλα ψυχολογικά συμπτώματα και ότι επικοινωνούσε φυσιολογικά. Ο Η. F. εξετάστηκε επίσης την ίδια ημέρα από ιατρό, ο οποίος διαπίστωσε την καλή κατάσταση της υγείας του⁷.

13. Στις 28 Αυγούστου 2015, οι σλοβενικές αρχές απευθύνθηκαν στις κροατικές αρχές. Στις 14 Σεπτεμβρίου 2015, η Δημοκρατία της Κροατίας απάντησε ότι είναι υπεύθυνη για την εξέταση της αιτήσεως της C. K. και του Η. F.

14. Στις 20 Νοεμβρίου 2015, η C. K. γέννησε ένα αγόρι, τον Α. S. Στις 27 Νοεμβρίου 2015, υποβλήθηκε στη Σλοβενία αίτηση διεθνούς προστασίας για τον Α. S. Οι σλοβενικές αρχές εξέτασαν τη συγκεκριμένη αίτηση μαζί με εκείνες των C. K. και Η. F.

15. Στις 18 Ιανουαρίου 2016, οι σλοβενικές αρχές έλαβαν από τον εκπρόσωπο των προσφευγόντων ιατρικές γνωματεύσεις, στις οποίες βεβαιώνονταν η υψηλού κινδύνου εγκυμοσύνη της C. K., καθώς και οι δυσκολίες που αυτή αντιμετώπισε μετά τον τοκετό. Στα έγγραφα περιλαμβανόταν ψυχιατρική εξέταση της C. K., της 4ης Δεκεμβρίου 2015, σύμφωνα με την οποία αυτή και το νεογέννητο τέκνο της έπρεπε να παραμείνουν στο κέντρο υποδοχής, διότι έχρηζαν περιθάλψεως. Βάσει άλλων ψυχιατρικών γνωματεύσεων, της 1ης Απριλίου, της 15ης Απριλίου, της 22ας Απριλίου και της 13ης Μαΐου 2016, η C. K. πάσχει, μετά τον τοκετό, από κατάθλιψη και περιοδικές αυτοκτονικές τάσεις οφειλόμενες στην αβεβαιότητα που περιβάλλει την κατάστασή της.

16. Λόγω, ειδικότερα, της υπάρξεως βρέφους, οι σλοβενικές αρχές ζήτησαν από τις ομολόγους τους κροατικές αρχές διαβεβαιώσεις όσον αφορά την ιατρική περίθαλψη στην οποία θα είχε πρόσβαση η οικογένεια στο κέντρο φιλοξενίας στην Κροατία. Στις 7 Απριλίου 2016, οι σλοβενικές αρχές έλαβαν τη διαβεβαίωση ότι η C. K., ο Η. F. και το τέκνο τους θα τύγχαναν, στην Κροατία, φιλοξενίας, κατάλληλης περιθάλψεως και της αναγκαίας ιατρικής αγωγής⁸.

17. Με απόφαση της 5ης Μαΐου 2016 (στο εξής: απόφαση της 5ης Μαΐου 2016), οι σλοβενικές αρχές αρνήθηκαν να εξετάσουν τις αιτήσεις διεθνούς προστασίας της C. K., του Η. F. και του Α. S. Η εν λόγω απόφαση βασίζεται στο άρθρο 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 604/2013, κατά το οποίο, εάν ο αιτών είναι κάτοχος έγκυρης θεωρήσεως, υπεύθυνο για την εξέταση της αιτήσεως διεθνούς προστασίας είναι το κράτος μέλος που εξέδωσε τη θεώρηση αυτή.

7 — Όπως προκύπτει από τις παρατηρήσεις της Σλοβενικής Κυβερνήσεως, τις οποίες δεν αντέκρουσαν οι προσφεύγοντες της κύριας δίκης.

8 — Όπως προκύπτει από τις παρατηρήσεις της Σλοβενικής Κυβερνήσεως, τις οποίες δεν αντέκρουσαν οι προσφεύγοντες της κύριας δίκης.

18. Με απόφαση της 1ης Ιουνίου 2016, το Upravno sodišče (διοικητικό δικαστήριο, Σλοβενία) ακύρωσε την απόφαση της 5ης Μαΐου 2016. Με διάταξη της ίδιας ημερομηνίας, ανέστειλε την εκτέλεση της αποφάσεως της 5ης Μαΐου 2016 έως την έκδοση τελεσίδικης αποφάσεως επί της διοικητικής διαφοράς.

19. Με απόφαση της 29ης Ιουνίου 2016, το Vrhovno sodišče (Ανώτατο Δικαστήριο, Σλοβενία) μεταρρύθμισε την απόφαση του Upravno sodišče (διοικητικού δικαστηρίου) και επικύρωσε την απόφαση της 5ης Μαΐου 2016. Ειδικότερα, το Vrhovno sodišče (Ανώτατο Δικαστήριο) αποφάνθηκε ότι δεν έχει εν προκειμένω εφαρμογή το άρθρο 3, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 604/2013. Συγκεκριμένα, από καμία έκθεση των θεσμικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες δεν αποδείχθηκε η ύπαρξη συστημικών ελλείψεων στη διαδικασία ασύλου και στις συνθήκες υποδοχής των αιτούντων άσυλο στην Κροατία. Αντιθέτως, από έκθεση της Ύπατης Αρμοστείας συνάγεται ότι η κατάσταση στην Κροατία είναι καλή και ειδικότερα ότι οι συνθήκες υποδοχής των προσφύγων στο κέντρο του Kutina, στην Κροατία, είναι καλές. Το εν λόγω κέντρο, το οποίο προορίζεται για ευάλωτες ομάδες αιτούντων άσυλο, μπορεί να υποδεχθεί έως εκατό αιτούντες άσυλο, αλλά συνήθως φιλοξενεί μόνον είκοσι έως τριάντα άτομα. Διασφαλίζεται πρόσβαση σε περίθαλψη (το κέντρο επισκέπτεται ιατρός μία φορά την εβδομάδα, καθώς και γυναικολόγος) και, σε επείγουσες περιπτώσεις, οι αιτούντες άσυλο έχουν πρόσβαση στο τοπικό νοσοκομείο του Kutina ή στο νοσοκομείο του Ζάγκρεμπ. Κοινωνικός λειτουργός είναι παρών καθημερινά στο κέντρο του Kutina και προσφέρεται νομική συνδρομή δύο φορές τον μήνα.

20. Οι προσφεύγοντες κατέθεσαν ενώπιον του Ustavno sodišče (Συνταγματικού Δικαστηρίου, Σλοβενία) συνταγματική προσφυγή κατά της αποφάσεως που εξέδωσε στις 29 Ιουνίου 2016 το Vrhovno sodišče (Ανώτατο Δικαστήριο), και η οποία είχε στο μεταξύ αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου.

21. Με απόφαση της 28ης Σεπτεμβρίου 2016, το Ustavno sodišče (Συνταγματικό Δικαστήριο) ακύρωσε την απόφαση του Vrhovno sodišče (ανώτατου δικαστηρίου) και ανέπεμψε την υπόθεση σε αυτό.

22. Με την απόφαση που εξέδωσε στις 28 Σεπτεμβρίου 2016, το Ustavno sodišče (Συνταγματικό Δικαστήριο) επικύρωσε τη διαπίστωση του Vrhovno sodišče (ανώτατου δικαστηρίου) ότι δεν έχει εν προκειμένω εφαρμογή το άρθρο 3, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 604/2013, δεδομένου ότι δεν υπάρχουν στην Κροατία συστημικές ελλείψεις στη διαδικασία ασύλου και στις συνθήκες υποδοχής των αιτούντων άσυλο και ότι, ως εκ τούτου, δεν υπάρχει κίνδυνος απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχειρίσεως κατά την έννοια του άρθρου 4 του Χάρτη. Εντούτοις, το Ustavno sodišče (Συνταγματικό Δικαστήριο) δεν κατέληξε στη διαπίστωση ότι οι προσφεύγοντες μπορούσαν να μεταφερθούν στην Κροατία. Συγκεκριμένα, έκρινε ότι, προκειμένου να καθορισθεί εάν ανατράπηκε το τεκμήριο βάσει του οποίου η Κροατία είναι ασφαλής χώρα, οι σλοβενικές αρχές έπρεπε να λάβουν υπόψη όλες τις κρίσιμες περιστάσεις, και ειδικότερα την προσωπική κατάσταση και την κατάσταση της υγείας των προσφευγόντων. Μολονότι το Vrhovno sodišče (Ανώτατο Δικαστήριο) εξέτασε κατά πόσον η C. K. και το νεογέννητο τέκνο της θα τύγχαναν κατάλληλης ιατρικής περιθάλψεως στην Κροατία, εντούτοις δεν έλεγξε εάν η ίδια η μεταφορά μπορούσε να έχει επίπτωση στην κατάσταση της υγείας της C. K. και του νεογέννητου τέκνου της. Αυτό ήταν το σκεπτικό της ακυρώσεως της αποφάσεως του Vrhovno sodišče (ανώτατου δικαστηρίου) και της αναπομπής της υποθέσεως σε αυτό, προκειμένου να εξετάσει όλες τις κρίσιμες περιστάσεις.

23. Το Vrhovno sodišče (Ανώτατο Δικαστήριο), ενώπιον του οποίου εκκρεμεί η υπόθεση, αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Μήπως η ερμηνεία των κανόνων για την εφαρμογή της κατά το άρθρο 17, παράγραφος 1, του κανονισμού [604/2013] ρήτρας διακριτικής ευχέρειας εμπίπτει σε τελευταίο βαθμό, λαμβανομένης υπόψη της φύσεως της εν λόγω διατάξεως, στην αρμοδιότητα του δικαστηρίου του κράτους

μέλους και μήπως οι εν λόγω κανόνες αποδεσμεύουν το δικαστήριο του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα από την υποχρέωση να υποβάλει την υπόθεση στο Δικαστήριο δυνάμει του άρθρου 267, τρίτο εδάφιο, της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης;

Επικουρικώς, εάν δοθεί αρνητική απάντηση στο πρώτο ερώτημα:

- 2) Αρκεί η εκτίμηση των περιστάσεων κατά το άρθρο 3, παράγραφος 2, του κανονισμού [604/2013] (σε περίπτωση όπως αυτή που αποτελεί αντικείμενο της παρούσας αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως) για την τήρηση των απαιτήσεων του άρθρου 4 και του άρθρου 19, παράγραφος 2, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε συνδυασμό με το άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών και το άρθρο 33 της Συμβάσεως της Γενεύης;

Σε σχέση με το ερώτημα αυτό:

- 3) Προκύπτει από την ερμηνεία του άρθρου 17, παράγραφος 1, του κανονισμού [604/2013] ότι η εφαρμογή της ρήτρας διακριτικής ευχέρειας από το κράτος μέλος είναι υποχρεωτική προκειμένου να διασφαλιστεί αποτελεσματική προστασία κατά προσβολής των δικαιωμάτων τα οποία προβλέπει το άρθρο 4 του [Χάρτη] σε περιπτώσεις όπως αυτή που αποτελεί αντικείμενο της παρούσας αιτήσεως και ότι η εφαρμογή αυτή απαγορεύει τη μεταφορά του αιτούντος διεθνή προστασία στο υπεύθυνο κράτος μέλος, το οποίο έχει δεχθεί ότι είναι υπεύθυνο σύμφωνα με τον κανονισμό αυτόν;

Εάν δοθεί καταφατική απάντηση στο τρίτο ερώτημα:

- 4) Δύναται η κατά το άρθρο 17, παράγραφος 1, του κανονισμού [604/2013] ρήτρα διακριτικής ευχέρειας να χρησιμεύσει ως βάση παρέχουσα στον αιτούντα διεθνή προστασία ή σε άλλο πρόσωπο, στο πλαίσιο διαδικασίας μεταφοράς δυνάμει του εν λόγω κανονισμού, τη δυνατότητα να επικαλεστεί την εφαρμογή της την οποία οι αρμόδιες διοικητικές αρχές και τα δικαστήρια του κράτους μέλους πρέπει να εκτιμήσουν, ή οι εν λόγω διοικητικές αρχές και δικαστήρια οφείλουν να στοιχειοθετούν αυτεπαγγέλτως τις προαναφερθείσες περιστάσεις;»

24. Την 1η Δεκεμβρίου 2016, το Δικαστήριο αποφάσισε να εξετάσει την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως βάσει της επείγουσας διαδικασίας, κατ' εφαρμογή του άρθρου 107, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου⁹. Γραπτές παρατηρήσεις σχετικά με τα προδικαστικά ερωτήματα υπέβαλαν οι προσφεύγοντες της κύριας δίκης, η Δημοκρατία της Σλοβενίας και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Οι ανωτέρω, καθώς και η Ιταλική Δημοκρατία και το Ηνωμένο Βασίλειο, ανέπτυξαν επίσης προφορικώς τις απόψεις τους κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 23ης Ιανουαρίου 2017.

9 — Συναφώς, διευκρινίζεται ότι, απαντώντας σε αίτημα παροχής διευκρινίσεων του Δικαστηρίου, το αιτούν δικαστήριο επισήμανε ότι η εκτέλεση της διοικητικής αποφάσεως της 5ης Μαΐου 2016 δεν έχει ανασταλεί, εξ ου και η απόφαση του Δικαστηρίου να εξετάσει την παρούσα παραπομπή βάσει της επείγουσας προδικαστικής διαδικασίας. Αντιθέτως, η υπόθεση A. S. (C-490/16, εκκρεμούσα επί του παρόντος ενώπιον του Δικαστηρίου), στην οποία το ίδιο δικαστήριο –το *Vrhovno sodišče* (ανώτατο δικαστήριο)– υπέβαλε στο Δικαστήριο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως για την ερμηνεία του κανονισμού 604/2013, δεν εξετάστηκε βάσει της επείγουσας προδικαστικής διαδικασίας, παρά το σχετικό αίτημα του αιτούντος δικαστηρίου. Συγκεκριμένα, στη συγκεκριμένη υπόθεση A. S., η απόφαση μεταφοράς έχει ανασταλεί.

IV. Εκτίμηση

A. Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

25. Με το πρώτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, από το Δικαστήριο να διευκρινίσει, πρώτον, εάν η απόφαση κράτους μέλους να εξετάσει το ίδιο αίτηση διεθνούς προστασίας βάσει του άρθρου 17, παράγραφος 1, του κανονισμού 604/2013 εμπίπτει στο εθνικό δίκαιο ή στο δίκαιο της Ένωσης και, δεύτερον, εάν, στη δεύτερη περίπτωση, δικαστήριο αποφαινόμενο σε τελευταίο βαθμό υποχρεούται να υποβάλει σχετικό προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο.

26. Οι μετέχοντες στη διαδικασία¹⁰ συμφωνούν ότι η άσκηση της δυνατότητας που προβλέπεται στο άρθρο 17, παράγραφος 1, του κανονισμού 604/2013 εμπίπτει στο δίκαιο της Ένωσης.

27. Όσον αφορά το δεύτερο σκέλος του ερωτήματος, οι προσφεύγοντες της κύριας δίκης εκτιμούν ότι το Ustavno sodišče (Συνταγματικό Δικαστήριο) δεν είχε υποχρέωση να υποβάλει σχετικό προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο, δεδομένου ιδίως ότι αποκλείεται αποκλειστικά στο εθνικό δικαστήριο να εκτιμά εάν η ορθή εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης είναι τόσο προφανής, ώστε να μην αφήνει περιθώριο για εύλογες αμφιβολίες. Η Σλοβενική Κυβέρνηση εκτιμά ότι, λαμβανομένου υπόψη ότι το Δικαστήριο δεν έχει αποσαφηνίσει μέχρι σήμερα τις προϋποθέσεις ασκήσεως της δυνατότητας του άρθρου 17, παράγραφος 1, του κανονισμού 604/2013, ένα εθνικό δικαστήριο του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου υποχρεούται να υποβάλει σχετικό προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι αποκλείεται στα εθνικά δικαστήρια των οποίων οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου να εκτιμούν εάν η επίμαχη πράξη είναι σαφής ή εάν πρέπει να υποβάλουν σχετικό προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο.

28. Πρώτον, εκτιμώ ότι η απόφαση κράτους μέλους να ασκήσει ή όχι τη δυνατότητα που του παρέχει το άρθρο 17, παράγραφος 1, του κανονισμού 604/2013 να εξετάσει το ίδιο αίτηση ασύλου, ενώ ο εν λόγω κανονισμός δεν το ορίζει ως υπεύθυνο, εμπίπτει στο δίκαιο της Ένωσης.

29. Συγκεκριμένα, το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 604/2013 ορίζει ότι η αίτηση διεθνούς προστασίας εξετάζεται από το κράτος μέλος το οποίο ορίζεται ως υπεύθυνο για την εν λόγω εξέταση σύμφωνα με τα κριτήρια που καθορίζονται στο κεφάλαιο III του εν λόγω κανονισμού. Το άρθρο 17, παράγραφος 1, του κανονισμού 604/2013 προβλέπει ότι, κατά παρέκκλιση από το άρθρο 3, παράγραφος 1, του ίδιου κανονισμού, το κράτος μέλος στο οποίο κατατίθεται αίτηση «δύναται να αποφασίζει» να την εξετάζει το ίδιο, καίτοι δεν ορίζεται ως υπεύθυνο βάσει των κριτηρίων που καθορίζονται στον εν λόγω κανονισμό. Επομένως, το συγκεκριμένο κράτος μέλος διαθέτει διακριτική ευχέρεια να αποφασίζει εάν θα ασκήσει ή όχι τη δυνατότητα εξετάσεως που του παρέχει το άρθρο 17, παράγραφος 1, του κανονισμού 604/2013.

30. Πάντως, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι η εκ μέρους κράτους μέλους άσκηση της δυνατότητάς του να αποφασίζει εάν θα εξετάσει ή όχι μια αίτηση εκφεύγει του πεδίου εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης. Όπως αποφάνθηκε το Δικαστήριο με την απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2011, N. S. κ.λπ. (C-411/10 και C-493/10, EU:C:2011:865, σκέψεις 65 έως 69), το κράτος μέλος που λαμβάνει την απόφαση να εξετάσει το ίδιο αίτηση ασύλου καθίσταται υπεύθυνο κράτος μέλος κατά την έννοια του κανονισμού 604/2013 και υποχρεούται να ενημερώσει τα λοιπά κράτη μέλη τα οποία αφορά η αίτηση ασύλου. Επομένως, η άσκηση της εξουσίας εκτιμήσεως που παρέχει στα κράτη μέλη η εν λόγω διάταξη εντάσσεται στον μηχανισμό προσδιορισμού του κράτους μέλους το οποίο είναι υπεύθυνο για την εξέταση αιτήσεως ασύλου. Κατά συνέπεια, η απόφαση με την οποία ένα κράτος μέλος αποφασίζει να ασκήσει ή όχι τη δυνατότητα που του παρέχει το άρθρο 17, παράγραφος 1, του κανονισμού 604/2013 εμπίπτει στο δίκαιο της Ένωσης.

10 — Διευκρινίζεται, εντούτοις, ότι ούτε η Ιταλική Κυβέρνηση ούτε η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου υπέβαλαν παρατηρήσεις επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος.

31. Δεύτερον, όσον αφορά την υποχρέωση δικαστηρίου αποφαινόμενου σε τελευταίο βαθμό να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο, είναι δύσκολο να προσδιορισθεί, με βάση τη διατύπωση του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος, εάν το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να διευκρινίσει κατά πόσον το προδικαστικό ερώτημα έπρεπε να υποβληθεί στο Δικαστήριο από το *Ustavno sodišče* (Συνταγματικό Δικαστήριο) ή από το ίδιο το αιτούν δικαστήριο. Συγκεκριμένα, το πρώτο ερώτημα κάνει απλώς μνεία σε «δικαστήριο του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα», χωρίς όμως να το κατονομάζει. Εντούτοις, εκτιμώ ότι το αιτούν δικαστήριο επιδιώκει καταρχάς να αποσαφηνίσει τις δικές του υποχρεώσεις, δεδομένου ότι αφενός μεν παρέλειψε να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο προτού εκδώσει την απόφαση της 29ης Ιουνίου 2016, αφετέρου δε υποβάλλει τέτοιο ερώτημα μόλις τώρα στο Δικαστήριο, μολονότι το ανώτερο ιεραρχικά δικαστήριο, ήτοι το *Ustavno sodišče* (Συνταγματικό Δικαστήριο), δεν έχει το ίδιο υποβάλει αίτηση προδικαστικής αποφάσεως στο Δικαστήριο. Ως εκ τούτου, θα εξετάσω εν συνεχεία εάν το *Vrhovno sodišče* (Ανώτατο Δικαστήριο) υποχρεούται να υποβάλει στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 17, παράγραφος 1, του κανονισμού 604/2013. Γνώμη μου είναι ότι έχει όντως τέτοια υποχρέωση.

32. Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι εθνικό δικαστήριο του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα του εθνικού δικαίου οφείλει, οσάκις ανακλύπτει ενώπιόν του ζήτημα απτόμενο του δικαίου της Ένωσης, να εκπληρώνει την υποχρέωσή του προδικαστικής παραπομπής, εκτός εάν διαπιστώσει ότι το ανακύψαν ζήτημα δεν είναι καθοριστικό για την έκδοση της αποφάσεώς του ή ότι η επίμαχη διάταξη του δικαίου της Ένωσης έχει ήδη αποτελέσει αντικείμενο ερμηνείας εκ μέρους του Δικαστηρίου ή ότι η ορθή εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης είναι τόσο προφανής ώστε να μην υφίσταται ουδέν περιθώριο εύλογης αμφιβολίας¹¹.

33. Πρώτον, κατά την άποψή μου, το γεγονός ότι μπορεί να ασκηθεί συνταγματική προσφυγή κατά των αποφάσεων του *Vrhovno sodišče* (ανώτατου δικαστηρίου) δεν αφαιρεί από αυτό την ιδιότητα του δικαστηρίου του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου κατά την έννοια του άρθρου 267, τρίτο εδάφιο, ΣΛΕΕ. Συγκεκριμένα, με την απόφαση της 15ης Ιανουαρίου 2013, *Križan* κ.λπ. (C-416/10, EU:C:2013:8, σκέψη 72), το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η δυνατότητα ασκήσεως, ενώπιον του σλοβακικού Συνταγματικού Δικαστηρίου, ενδίκου μέσου κατά των αποφάσεων του *Najvyšší súd Slovenskej republiky* (ανώτατου δικαστηρίου, Σλοβακική Δημοκρατία), «περιοριζόμενου στην εξέταση ενδεχόμενης προσβολής των δικαιωμάτων και ελευθεριών που εγγυάται το εθνικό Σύνταγμα ή διεθνής σύμβαση», δεν αποκλείει τη δυνατότητα να χαρακτηριστεί το *Najvyšší súd Slovenskej republiky* (Ανώτατο Δικαστήριο, Σλοβακική Δημοκρατία) ως δικαστήριο του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα εσωτερικού δικαίου υπό την έννοια του άρθρου 267, τρίτο εδάφιο, ΣΛΕΕ. Το *Najvyšší súd Slovenskej republiky* (Ανώτατο Δικαστήριο, Σλοβακική Δημοκρατία) όφειλε, «ως ανώτατο δικαστήριο», «να υποβάλει στο Δικαστήριο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως». Το ίδιο ισχύει για το *Vrhovno sodišče* (Ανώτατο Δικαστήριο, Σλοβενία). Συγκεκριμένα, κατά των αποφάσεων του τελευταίου αυτού δικαστηρίου μπορεί να ασκηθεί συνταγματική προσφυγή μόνο λόγω προσβολής των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών του προσφεύγοντος.

34. Δεύτερον, δεν ασκεί επιρροή το γεγονός ότι το *Vrhovno sodišče* (Ανώτατο Δικαστήριο) δεσμεύεται, βάσει του εθνικού δικαίου, από την ερμηνεία του *Ustavno sodišče* (Συνταγματικού Δικαστηρίου) όσον αφορά το άρθρο 3, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, και το άρθρο 17, παράγραφος 1, του κανονισμού 604/2013. Συγκεκριμένα, με την απόφαση της 15ης Ιανουαρίου 2013, *Križan* κ.λπ. (C-416/10, EU:C:2013:8, σκέψη 68), το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι κανόνας εθνικού δικαίου, βάσει του οποίου οι εκτιμήσεις ανωτέρου δικαστηρίου, στην προκειμένη περίπτωση του *Ústavný súd Slovenskej republiky* (Συνταγματικού Δικαστηρίου, Σλοβακική Δημοκρατία), δεσμεύουν άλλο εθνικό δικαστήριο, ήτοι το *Najvyšší súd Slovenskej republiky* (Ανώτατο Δικαστήριο), δεν δύναται να αφαιρέσει από το τελευταίο δικαστήριο τη δυνατότητα να θέσει στο Δικαστήριο ζητήματα

11 — Απόφαση της 9ης Σεπτεμβρίου 2015, *X* και *van Dijk* (C-72/14 και C-197/14, EU:C:2015:564, σκέψη 55).

ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης το οποίο αφορούν οι νομικές αυτές εκτιμήσεις. Εντούτοις, όπως επισήμανα στο προηγούμενο σημείο, το Najvyšší súd Slovenskej republiky (Ανώτατο Δικαστήριο) είναι δικαστήριο του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου κατά την έννοια του άρθρου 267, τρίτο εδάφιο, ΣΛΕΕ. Επομένως, το Vrhovno sodišče (Ανώτατο Δικαστήριο), όπως και το Najvyšší súd Slovenskej republiky (Ανώτατο Δικαστήριο), δεν απαλλάσσεται από την υποχρέωση να υποβάλει στο Δικαστήριο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως λόγω του κανόνα εθνικού δικαίου βάσει του οποίου δεσμεύεται από την ερμηνεία που έδωσε το εθνικό Συνταγματικό Δικαστήριο, κατά μείζονα δε λόγο εάν το Συνταγματικό Δικαστήριο, όπως συνέβη εν προκειμένω, δεν υπέβαλε αίτηση προδικαστικής αποφάσεως στο Δικαστήριο.

35. Τρίτον, όσον αφορά το κατά πόσον το άρθρο 17, παράγραφος 1, του κανονισμού 604/2013 πρέπει να θεωρηθεί σαφής πράξη, η οποία απαλλάσσει το Vrhovno sodišče (Ανώτατο Δικαστήριο) από την υποχρέωση υποβολής αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως στο Δικαστήριο, επισημαίνω, αφενός, ότι το εθνικό δικαστήριο είναι το μόνο αρμόδιο να εκτιμά εάν η ορθή εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης παρίσταται τόσο προφανής, ώστε να μην υφίσταται ουδέν περιθώριο εύλογης αμφιβολίας¹² και, αφετέρου, ότι συναγεται σαφώς από την απόφαση περί παραπομπής ότι το Vrhovno sodišče (Ανώτατο Δικαστήριο) κρίνει, λαμβανομένης υπόψη της αποφάσεως που εξέδωσε στις 28 Σεπτεμβρίου 2016 το Ustavno sodišče (Συνταγματικό Δικαστήριο), ότι το άρθρο 17, παράγραφος 1, του κανονισμού 604/2013 δεν συνιστά σαφή πράξη¹³.

36. Επομένως, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η απόφαση με την οποία κράτος μέλος αποφασίζει να ασκήσει τη δυνατότητα που του παρέχει το άρθρο 17, παράγραφος 1, του κανονισμού 604/2013 εμπίπτει στο δίκαιο της Ένωσης. Εθνικό δικαστήριο, όπως το αιτούν δικαστήριο, πρέπει να θεωρείται δικαστήριο του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου κατά το άρθρο 267, τρίτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, όταν η δυνατότητα άσκησης προσφυγής κατά των αποφάσεων του εν λόγω δικαστηρίου ενώπιον του Συνταγματικού Δικαστηρίου του οικείου κράτους μέλους περιορίζεται στην εξέταση ενδεχόμενης προσβολής των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών. Συναφώς, δεν ασκεί επιρροή το γεγονός ότι, βάσει του εθνικού δικαίου, το εν λόγω εθνικό δικαστήριο δεσμεύεται από τις εκτιμήσεις του Συνταγματικού Δικαστηρίου.

B. Επί του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος

37. Με το δεύτερο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί εάν η περίπτωση που προβλέπεται στο άρθρο 3, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 604/2013, ήτοι, η ύπαρξη στο οριζόμενο ως υπεύθυνο κράτος μέλος συστημικών ελλείψεων στη διαδικασία ασύλου και στις συνθήκες υποδοχής των αιτούντων, με αποτέλεσμα να υπάρχει κίνδυνος απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχειρίσεως κατά την έννοια του άρθρου 4 του Χάρτη, είναι η μόνη περίπτωση κατά την οποία είναι αδύνατη η μεταφορά του αιτούντος άσυλο στο εν λόγω κράτος μέλος. Το αιτούν δικαστήριο ζητεί να προσδιορισθεί εάν υπάρχουν άλλες περιπτώσεις κατά τις οποίες είναι αδύνατη η μεταφορά του αιτούντος άσυλο στο υπεύθυνο κράτος μέλος, ήτοι, όταν, λόγω της καταστάσεως της υγείας του οικείου αιτούντος, η ίδια η μεταφορά συνιστά κίνδυνο απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχειρίσεως κατά την έννοια του άρθρου 4 του Χάρτη. Με άλλα λόγια, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να διευκρινίσει εάν είναι δυνατή η μεταφορά του αιτούντος άσυλο, όταν υπάρχουν ελλείψεις *οι οποίες επηρεάζουν την ιδιαίτερη κατάσταση του αιτούντος άσυλο* και οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα να υπάρχει κίνδυνος απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχειρίσεως κατά την έννοια του άρθρου 4 του Χάρτη.

12 — Απόφαση της 9ης Σεπτεμβρίου 2015, X και van Dijk (C-72/14 και C-197/14, EU:C:2015:564, σκέψη 58).

13 — Συναφώς, διευκρινίζεται ότι, βάσει της αποφάσεως περί παραπομπής, ο λόγος για τον οποίο το Vrhovno sodišče (ανώτατο δικαστήριο) δεν υπέβαλε αίτηση προδικαστικής αποφάσεως στο Δικαστήριο προτού εκδώσει την απόφαση της 29ης Ιουνίου 2016 είναι ότι, κατά την κρίση του, το άρθρο 3, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 604/2013 αποτελεί σαφή πράξη. Το αιτούν δικαστήριο προβληματίστηκε σχετικά με την ερμηνεία της εν λόγω διατάξεως μόνο μετά την έκδοση της αποφάσεως του Ustavno sodišče (συνταγματικού δικαστηρίου) της 28ης Σεπτεμβρίου 2016, η οποία αποκλίνει από την προγενέστερη σλοβενική νομολογία και διοικητική πρακτική.

38. Διευκρινίζεται ότι, στη διαδικασία της κύριας δίκης, τόσο το Vrhovno sodišče (Ανώτατο Δικαστήριο), με την απόφαση που εξέδωσε στις 29 Ιουνίου 2016, όσο και το Ustavno sodišče (Συνταγματικό Δικαστήριο), με την απόφαση που εξέδωσε στις 28 Σεπτεμβρίου 2016, αποφάνθηκαν ότι στην Κροατία δεν υφίστανται συστημικές ελλείψεις στη διαδικασία ασύλου και στις συνθήκες υποδοχής και ότι, ως εκ τούτου, δεν υπάρχει κίνδυνος απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης κατά την έννοια του άρθρου 4 του Χάρτη. Εντούτοις, εν αντιθέσει προς το Vrhovno sodišče (Ανώτατο Δικαστήριο), το Ustavno sodišče (Συνταγματικό Δικαστήριο) δεν κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η μεταφορά στην Κροατία των προσφευγόντων της κύριας δίκης είναι δυνατή. Συγκεκριμένα, έκρινε ότι το τεκμήριο κατά το οποίο τα κράτη μέλη σέβονται τα θεμελιώδη δικαιώματα των αιτούντων άσυλο μπορεί να ανατραπεί όχι μόνο όταν υπάρχουν στο υπεύθυνο κράτος μέλος συστημικές ελλείψεις κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 604/2013, αλλά και όταν το υπεύθυνο κράτος μέλος δεν σέβεται τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ ή το άρθρο 33, παράγραφος 1, της Συμβάσεως της Γενεύης. Η τελευταία αυτή περίπτωση καλύπτει τις καταστάσεις που δεν εμπίπτουν στο άρθρο 3, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 604/2013. Κατά συνέπεια, προκειμένου να καθορίσουν εάν ήταν δυνατή η μεταφορά αιτούντος άσυλο στο υπεύθυνο κράτος μέλος, οι αρμόδιες αρχές όφειλαν να λάβουν υπόψη όλες τις κρίσιμες περιστάσεις, και ιδίως την προσωπική κατάσταση των αιτούντων και την κατάσταση της υγείας τους. Το Vrhovno sodišče (Ανώτατο Δικαστήριο) δεν έλεγξε όμως εάν η μεταφορά θα είχε επίπτωση στην κατάσταση της υγείας της C. K. και του τέκνου της. Επομένως, η απόφαση που εξέδωσε στις 29 Ιουνίου 2016 το Vrhovno sodišče (Ανώτατο Δικαστήριο) έπρεπε να ακυρωθεί και η υπόθεση να αναπεμφθεί σε αυτό προκειμένου να εκτιμήσει, λαμβανομένης υπόψη της προσωπικής καταστάσεως της C. K. και του τέκνου της, κατά πόσον ήταν δυνατή η μεταφορά τους στην Κροατία.

39. Οι προσφεύγοντες της κύριας δίκης καθώς και η Ιταλική Κυβέρνηση εκτιμούν ότι η περίπτωση του άρθρου 3, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 604/2013 δεν είναι η μοναδική κατά την οποία είναι αδύνατη η μεταφορά του αιτούντος άσυλο στο υπεύθυνο κράτος μέλος. Η Σλοβενική Κυβέρνηση, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και η Επιτροπή υποστηρίζουν την αντίθετη άποψη. Συναφώς, η Επιτροπή τονίζει ότι το τεκμήριο του σεβασμού από κάθε κράτος μέλος των θεμελιωδών δικαιωμάτων των αιτούντων άσυλο, τεκμήριο στο οποίο βασίζεται ο κανονισμός 604/2013, μπορεί να ανατραπεί μόνο υπό απολύτως εξαιρετικές περιστάσεις. Τέτοιες περιστάσεις συντρέχουν σε περίπτωση παρουσίας συστημικών ελλείψεων. Κατά την Επιτροπή, ως συστημικές ελλείψεις νοούνται επίσης οι ελλείψεις που επηρεάζουν την ιατρική περίθαλψη και την αναδοχή ιδιαίτερα ευάλωτων προσώπων, καθώς και η μη εύλογη διάρκεια της διοικητικής ή/και δικαστικής διαδικασίας. Εν προκειμένω, δεν αποδεικνύεται η ύπαρξη συστημικών ελλείψεων στην Κροατία. Η δε κατάσταση της υγείας της C. K. δεν είναι, κατά την Επιτροπή, επαρκώς κρίσιμη ώστε να δικαιολογείται η –βάσει της νομολογίας του ΕΔΔΑ– αδυναμία μεταφοράς.

40. Εν συνεχεία θα εκθέσω την περίπτωση κατά την οποία, βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 604/2013, είναι αδύνατη η μεταφορά αιτούντος άσυλο στο υπεύθυνο κράτος μέλος, καθώς και την ευρύτερη περίπτωση κατά την οποία το ΕΔΔΑ απαγορεύει στα κράτη να μεταφέρουν τον αιτούντα άσυλο. Ακολούθως, θα εκθέσω για ποιον λόγο είναι, κατά την άποψή μου, σκόπιμο να περιορίζεται η υποχρέωση μη μεταφοράς του αιτούντος άσυλο μόνο στην περίπτωση του άρθρου 3, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 604/2013.

1. Το άρθρο 3, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 604/2013: συνεκτίμηση μόνον των «συστημικών» ελλείψεων

41. Υπενθυμίζεται ότι το άρθρο 3, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 604/2013 ορίζει ότι, αφότου ένα κράτος μέλος έχει προσδιορισθεί ως υπεύθυνο για την εξέταση αιτήσεως διεθνούς προστασίας κατ' εφαρμογή των κριτηρίων που προβλέπονται στο κεφάλαιο III του εν λόγω κανονισμού, ο αιτών δεν μπορεί να μεταφερθεί στο εν λόγω κράτος μέλος «εξαιτίας βάσιμων λόγων που οδηγούν στο συμπέρασμα ότι υπάρχουν συστημικές ελλείψεις στη διαδικασία ασύλου και στις συνθήκες υποδοχής των αιτούντων στο εν λόγω κράτος μέλος, με αποτέλεσμα να υπάρχει κίνδυνος απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης, κατά την έννοια του άρθρου 4 του Χάρτη».

42. Ο όρος «συστημικές ελλείψεις» δεν ορίζεται ούτε στον κανονισμό 604/2013 ούτε στη νομολογία του Δικαστηρίου.

43. Κατά την άποψή μου, ως «συστημικές» νοούνται μόνον οι ελλείψεις που επηρεάζουν το ίδιο το σύστημα ασύλου του υπεύθυνου κράτους μέλους, είτε πρόκειται για τους κανόνες δικαίου που απαρτίζουν το εν λόγω σύστημα είτε για την πρακτική εφαρμογή τους. Διευκρινίζεται ότι οι εν λόγω ελλείψεις πρέπει να είναι σοβαρές, δεδομένου ότι, με την απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2011, N. S. κ.λπ. (C-411/10 και C-493/10, EU:C:2011:865, σκέψεις 84 και 85), το Δικαστήριο απέκλεισε το ενδεχόμενο να συνιστούν συστημικές ελλείψεις η «παραμικρή παραβίαση» ή «ήσσονος σημασίας παραβάσεις» των οδηγιών σε θέματα ασύλου¹⁴. Τέτοιες ελλείψεις πρέπει να αποδεικνύονται βάσει αξιόπιστων και συγκλινόντων αποδεικτικών στοιχείων, και ιδίως τακτικών και συγκλινουσών μεταξύ τους εκθέσεων διεθνών μη κυβερνητικών οργανώσεων, της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους πρόσφυγες και των θεσμικών οργάνων της Ένωσης¹⁵. Δεδομένου ότι οι ελλείψεις πρέπει να αφορούν το ίδιο το σύστημα ασύλου, αποκλείεται ιδίως κάθε συνεκτίμηση ελλείψεων που επηρεάζουν την ιδιαίτερη κατάσταση του αιτούντος άσυλο. Επομένως, το άρθρο 3, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 604/2013 δεν επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να διενεργούν κατά περίπτωση εξέταση προκειμένου να προσδιορισθεί εάν ο συγκεκριμένος αιτών άσυλο διατρέχει κίνδυνο να υποστεί απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση στο υπεύθυνο κράτος μέλος¹⁶.

44. Το άρθρο 3, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 604/2013 αποτελεί κωδικοποίηση της αποφάσεως της 21ης Δεκεμβρίου 2011, N. S. κ.λπ. (C-411/10 και C-493/10, EU:C:2011:865). Στην εν λόγω απόφαση, το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου επισήμανε ότι, καίτοι πρέπει να τεκμαίρεται ότι η μεταχείριση των αιτούντων άσυλο σε κάθε κράτος μέλος είναι σύμφωνη με τις απαιτήσεις του Χάρτη, εντούτοις δεν αποκλείεται το κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου να αντιμετωπίζει στην πράξη σοβαρές δυσλειτουργίες εντός ορισμένου κράτους μέλους. Αυτό θα συμβαίνει σε περίπτωση συστημικών ελλείψεων οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση¹⁷. Το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τα κράτη μέλη υποχρεούνται να μη μεταφέρουν αιτούντα άσυλο στο υπεύθυνο κράτος μέλος «οσάκις είναι αδύνατο

14 — Πρόκειται για την οδηγία 2011/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας (ΕΕ 2011, L 337, σ. 9)· την οδηγία 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας (ΕΕ 2013, L 180, σ. 60)· και την οδηγία 2013/33/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (ΕΕ 2013, L 180, σ. 96).

15 — Απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2011, N. S. κ.λπ. (C-411/10 και C-493/10, EU:C:2011:865, σκέψη 91).

16 — Βλ. Hruschka, C., και Maiani, F., «Dublin III Regulation (EU) No 604/2013», σε Hailbronner, K., και Thym, D., *EU Immigration and Asylum Law. A Commentary*, Beck – Hart – Nomos, 2016, σ. 1479 έως 1605 (σ. 1499).

17 — Απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2011, N. S. κ.λπ. (C-411/10 και C-493/10, EU:C:2011:865, σκέψεις 80, 81 και 86).

να αγνοούν ότι οι συστημικές πλημμέλειες όσον αφορά τη διαδικασία χορηγήσεως ασύλου και τις συνθήκες υποδοχής των αιτούντων άσυλο στο κράτος μέλος αυτό αποτελούν σοβαρούς και αποδεδειγμένους λόγους που να πείθουν ότι ο αιτών θα διατρέξει ουσιαστικό κίνδυνο να υποστεί απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση κατά την έννοια του άρθρου 4 του Χάρτη»¹⁸.

45. Στην απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2011, N. S. κ.λπ. (C-411/10 και C-493/10, EU:C:2011:865), υπεύθυνο κράτος μέλος ήταν η Ελληνική Δημοκρατία. Δεν υπήρχε καμία αμφιβολία ότι, στο συγκεκριμένο κράτος μέλος, οι ελλείψεις επηρέαζαν το ίδιο το σύστημα ασύλου. Συγκεκριμένα, ένδεκα μήνες νωρίτερα, το ΕΔΔΑ είχε καταδικάσει την Ελλάδα για απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση των αιτούντων άσυλο¹⁹. Αντιθέτως, κατά το αιτούν δικαστήριο, στην Κροατία δεν υπάρχουν συστημικές ελλείψεις κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 604/2013²⁰. Επομένως, ο μοναδικός λόγος για τον οποίο οι σλοβενικές αρχές δεν θα μπορούσαν ενδεχομένως να μεταφέρουν τους προσφεύγοντες της κύριας δίκης στην Κροατία αφορούσε την ιδιαίτερη κατάστασή τους. Μολονότι όμως το άρθρο 3, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 604/2013 αποκλείει κάθε εξέταση της ιδιαίτερης καταστάσεως των αιτούντων άσυλο, αντιθέτως, το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, όπως ερμηνεύεται από το ΕΔΔΑ, επιβάλλει τέτοια εξέταση.

2. Η θέση του ΕΔΔΑ: συνεκτίμηση της ιδιαίτερης καταστάσεως του αιτούντος άσυλο

46. Με την απόφαση της 4ης Νοεμβρίου 2014, Tarakhel κατά Ελβετίας (CE:ECHR:2014:1104JUD002921712)²¹, το ΕΔΔΑ, παραπέμποντας στην απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2011, N. S. κ.λπ. (C-411/10 και C-493/10, EU:C:2011:865), υπενθυμίζει το τεκμήριο κατά το οποίο τα κράτη μέλη σέβονται τα θεμελιώδη δικαιώματα των αιτούντων άσυλο. Επισημαίνει ακολούθως ότι, προκειμένου να καθορισθεί εάν το εν λόγω τεκμήριο ανατρέπεται, είναι αδιάφορη «η προέλευση του κινδύνου που διατρέχει» ο αιτών άσυλο. Είναι άνευ σημασίας κατά πόσον ο κίνδυνος απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισεως έχει ή όχι την «προέλευσή» του στην ύπαρξη συστημικών ελλείψεων στο οικείο κράτος μέλος. Το κράτος μέλος που πρέπει να πραγματοποιήσει τη μεταφορά υποχρεούται «να εξετάζει διεξοδικά και εξατομικευμένα την κατάσταση του προσώπου που αφορά το μέτρο και να αναστέλλει το μέτρο μεταφοράς στην περίπτωση που διαπιστώνεται ο κίνδυνος απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισεως»²². Στην προκειμένη περίπτωση, ο αιτών άσυλο έπρεπε να μεταφερθεί στην Ιταλία. Το ΕΔΔΑ εκτιμά ότι, καίτοι η γενική κατάσταση στην Ιταλία δεν συνιστά εμπόδιο στη μεταφορά, «δεν είναι αβάσιμο το ενδεχόμενο σημαντικός αριθμός αιτούντων άσυλο που μεταφέρονται στη συγκεκριμένη χώρα να στερηθεί καταλύματος ή να στεγαστεί σε δομές με υπερβολικό αριθμό ατόμων υπό συνθήκες συνωστισμού, ή ακόμη και υπό ανθυγιεινές συνθήκες ή συνθήκες βίας». Ως εκ τούτου, το ΕΔΔΑ υποχρεώνει τις ελβετικές αρχές, προτού μεταφέρουν αιτούντες άσυλο στην Ιταλική Δημοκρατία, να εξασφαλίσουν από το εν λόγω κράτος «ατομική εγγύηση» ότι οι αιτούντες άσυλο θα τύχουν υποδοχής υπό συνθήκες σύμφωνες προς τις απαιτήσεις του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ²³.

18 — Απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2011, N. S. κ.λπ. (C-411/10 και C-493/10, EU:C:2011:865, σκέψη 94). Η εν λόγω απόφαση εκδόθηκε υπό το κράτος όχι του κανονισμού 604/2013, αλλά του προγενέστερου κανονισμού 343/2003. Ο κανονισμός 343/2003 δεν πρόβλεπε όμως την αδυναμία μεταφοράς αιτούντος άσυλο σε κράτος μέλος στο οποίο υπήρχε κίνδυνος να υποστεί απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση. Επομένως, με τη συγκεκριμένη απόφαση, το Δικαστήριο βασίστηκε στο άρθρο 4 του Χάρτη για να συναγάγει την υποχρέωση μη μεταφοράς.

19 — Απόφαση του ΕΔΔΑ της 21ης Ιανουαρίου 2011, M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας (CE:ECHR:2011:0121JUD003069609, §§ 233, 264 και 321).

20 — Υπενθυμίζω, συναφώς, ότι απόκειται στο εθνικό δικαστήριο να εκτιμήσει τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως (απόφαση της 16ης Σεπτεμβρίου 1999, WWF κ.λπ., C-435/97, EU:C:1999:418, σκέψη 32).

21 — Στην οποία παραπέμπει η απόφαση περί παραπομπής.

22 — Απόφαση του ΕΔΔΑ της 4ης Νοεμβρίου 2014, Tarakhel κατά Ελβετίας (CE:ECHR:2014:1104JUD002921712, §§ 103 και 104) (η υπογράμμιση δική μου).

23 — Απόφαση του ΕΔΔΑ της 4ης Νοεμβρίου 2014, Tarakhel κατά Ελβετίας (CE:ECHR:2014:1104JUD002921712, §§ 114, 115 και 120 έως 122).

47. Με άλλα λόγια, ενώ το Δικαστήριο απαιτεί, για την απαγόρευση της μεταφοράς αιτούντος άσυλο στο υπεύθυνο κράτος μέλος, «συστημικές» ελλείψεις του εν λόγω κράτους μέλους, το ΕΔΔΑ αρκείται σε ελλείψεις οι οποίες επηρεάζουν την ιδιαίτερη κατάσταση του αιτούντος άσυλο.

3. Οι «συστημικές ελλείψεις», μόνη περίπτωση κατά την οποία η μεταφορά είναι αδύνατη

48. Αντιβαίνει στο άρθρο 3, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 604/2013 η αναγνώριση υποχρεώσεως μη μεταφοράς του αιτούντος άσυλο σε περίπτωση άλλη από την προβλεπόμενη σε αυτό, ήτοι οσάκις υπάρχουν συστημικές ελλείψεις στη διαδικασία ασύλου και στις συνθήκες υποδοχής των αιτούντων άσυλο στο υπεύθυνο κράτος μέλος;

49. Φρονώ πως ναι.

50. Είναι αληθές ότι κανένα στοιχείο στο γράμμα του άρθρου 3, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 604/2013 δεν υποδηλώνει ότι η προβλεπόμενη σε αυτό περίπτωση, ήτοι η ύπαρξη συστημικών ελλείψεων, είναι η μοναδική περίπτωση κατά την οποία η μεταφορά του αιτούντος άσυλο είναι αδύνατη. Συγκεκριμένα, κατά την εν λόγω διάταξη «είναι αδύνατη η μεταφορά αιτούντος [...] εξαιτίας βάσιμων λόγων που οδηγούν στο συμπέρασμα ότι υπάρχουν συστημικές ελλείψεις». Επομένως, μπορεί να θεωρηθεί ότι η αδυναμία μεταφοράς δύναται να έχει άλλα αίτια πλην των συστημικών ελλείψεων. Επιπλέον, με την απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2011, N. S. κ.λπ. (C-411/10 και C-493/10, EU:C:2011:865), είναι πιθανόν πρόθεση του Δικαστηρίου να μην ήταν να εξαρτήσει την αδυναμία μεταφοράς του αιτούντος άσυλο από τον χαρακτήρα των ελλείψεων ως συστημικών, αλλά απλώς να μην εξέτασε το ζήτημα αυτό. Δεδομένου ότι στην εν λόγω υπόθεση οι ελλείψεις ήταν αναμφισβήτητα συστημικές, δεν παρίστατο λόγος για το Δικαστήριο να εκτιμήσει τις συνέπειες των ελλείψεων που επηρεάζουν αποκλειστικά και μόνον την κατάσταση του αιτούντος άσυλο.

51. Εντούτοις, κατά την άποψή μου, το άρθρο 3, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 604/2013 δεν πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια αυτή. Πρώτον, φρονώ ότι μια τέτοια ερμηνεία δεν συνάδει με την αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, στην οποία εδράζεται το κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου. Συναφώς, επισημαίνεται ότι, κατά την αιτιολογική σκέψη 3 του κανονισμού 604/2013, «τα κράτη μέλη, όλα εκ των οποίων σέβονται την αρχή της μη επαναπροώθησης, θεωρούνται ασφαλείς χώρες για τους υπηκόους τρίτων χωρών». Ως εκ τούτου, η αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, ακρογωνιαίος λίθος του χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης²⁴, επιβάλλει στα κράτη μέλη «να δέχονται, πλην εξαιρετικών περιστάσεων, ότι όλα τα λοιπά κράτη μέλη τηρούν το δίκαιο της Ένωσης και, ειδικότερα, ότι σέβονται τα θεμελιώδη δικαιώματα που είναι αναγνωρισμένα από το δίκαιο αυτό»²⁵. Όμως, η θέσπιση υποχρεώσεως των κρατών μελών να ελέγχουν, πριν από τη μεταφορά αιτούντος άσυλο στο υπεύθυνο κράτος μέλος, ότι δεν υπάρχει στο εν λόγω κράτος μέλος καμία έλλειψη η οποία να επηρεάζει την ιδιαίτερη κατάσταση του συγκεκριμένου αιτούντος άσυλο θα ισοδυναμούσε με υποχρέωση των κρατών μελών να ελέγχουν συστηματικά τον σεβασμό από το υπεύθυνο κράτος μέλος των θεμελιωδών δικαιωμάτων των αιτούντων άσυλο. Η επιβολή τέτοιας υποχρεώσεως θα διακύβευε όχι μόνο την αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης αλλά και την πρακτική αποτελεσματικότητα του κανονισμού 604/2013 καθώς και τον μηχανισμό ταχέως προσδιορισμού του υπεύθυνου κράτους μέλους που καθιερώνει ο κανονισμός, κατά την αιτιολογική σκέψη 5 αυτού²⁶.

24 — Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Y. Bot στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις Aranyosi και Căldăraru (C-404/15 και C-659/15 PPU, EU:C:2016:140, σημείο 4).

25 — Γνωμοδότηση 2/13 (προσχώρηση της Ένωσης στην ΕΣΔΑ), της 18ης Δεκεμβρίου 2014, EU:C:2014:2454, σημείο 191.

26 — Βλ., συναφώς, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα N. Jääskinen στην υπόθεση Puid (C-4/11, EU:C:2013:244, σημεία 61 και 62).

52. Δεύτερον, φρονώ ότι δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι, με την απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2011, N. S. κ.λπ. (C-411/10 και C-493/10, EU:C:2011:865), το Δικαστήριο δεν εξέτασε την περίπτωση ελλείψεων που επηρεάζουν αποκλειστικά και μόνο τον αιτούντα άσυλο, δεδομένου ότι η φράση «συστημικές ελλείψεις» δεν περιέχεται στις προτάσεις της γενικής εισαγγελέα V. Trstenjak²⁷.

53. Τρίτον, υπενθυμίζω ότι το Δικαστήριο ουδόλως υποχρεούται να συντάσσεται με τη θέση του ΕΔΔΑ. Είναι αληθές ότι το άρθρο 52, παράγραφος 3, του Χάρτη ορίζει ότι, στον βαθμό που ο Χάρτης περιλαμβάνει δικαιώματα που αντιστοιχούν σε δικαιώματα τα οποία διασφαλίζονται στην ΕΣΔΑ, «η έννοια και η εμβέλειά τους είναι ίδιες με εκείνες που τους αποδίδει η [ΕΣΔΑ]». Κατά τις επεξηγήσεις σχετικά με τον Χάρτη, «[η] έννοια και η εμβέλεια των δικαιωμάτων που διασφαλίζονται καθορίζονται όχι μόνο από το κείμενο [της ΕΣΔΑ και των πρωτοκόλλων της], αλλά και από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης»²⁸. Εντούτοις, όπως επισημαίνει η γενική εισαγγελέα V. Trstenjak, «θα ήταν άστοχο στο πλαίσιο της εφαρμογής του Χάρτη να θεωρηθεί ότι η νομολογία του ΕΔΔΑ ως ερμηνευτική πηγή έχει απεριόριστη ισχύ»²⁹.

54. Τέταρτον, επισημαίνεται ότι, με την απόφαση της 10ης Δεκεμβρίου 2013, Abdullahi (C-394/12, EU:C:2013:813, σκέψη 60), το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι το άρθρο 19, παράγραφος 2, του κανονισμού 343/2003, κατά το οποίο μπορεί να ασκηθεί ένδικο μέσο κατά αποφάσεως μεταφοράς, έχει την έννοια ότι, όταν ένα κράτος μέλος έχει οριστεί υπεύθυνο για την εξέταση αιτήσεως διεθνούς προστασίας κατ' εφαρμογή ενός εκ των κριτηρίων που προβλέπονται στον κανονισμό 343/2003³⁰, ο αιτών άσυλο «δεν μπορεί να αμφισβητήσει την επιλογή του ως άνω κριτηρίου παρά μόνον επικαλούμενος την ύπαρξη συστημικών πλημμελειών όσον αφορά τη διαδικασία χορηγήσεως ασύλου και τις συνθήκες υποδοχής των αιτούντων άσυλο στο κράτος μέλος αυτό οι οποίες αποτελούν σοβαρούς και αποδεδειγμένους λόγους που να πείθουν ότι ο εν λόγω αιτών θα διατρέξει ουσιαστικό κίνδυνο να υποστεί απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση, κατά την έννοια του άρθρου 4 του Χάρτη»³¹. Με άλλα λόγια, το κράτος μέλος που ορίζεται υπεύθυνο κατ' εφαρμογή των κριτηρίων που προβλέπονται στον κανονισμό 604/2013 απαλλάσσεται από την ευθύνη του σε μία μόνο περίπτωση, ήτοι σε εκείνη κατά την οποία η διαδικασία ασύλου και οι συνθήκες υποδοχής σε αυτό εμφανίζουν συστημικές ελλείψεις κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 2, του εν λόγω κανονισμού. Δεν απαλλάσσεται επομένως από την ευθύνη εάν οι ελλείψεις επηρεάζουν αποκλειστικά και μόνον την ιδιαίτερη κατάσταση του αιτούντος άσυλο.

55. Είναι αληθές ότι, με την απόφαση της 7ης Ιουνίου 2016, Ghezelbash (C-63/15, EU:C:2016:409, σκέψη 61), το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι «ο αιτών άσυλο μπορεί να επικαλεστεί, στο πλαίσιο προσφυγής ασκηθείσας κατά αποφάσεως μεταφοράς, την εσφαλμένη εφαρμογή των κριτηρίων περί ευθύνης που ορίζονται στο κεφάλαιο III του [...] κανονισμού [604/2013]». Εντούτοις, επισημαίνεται ότι, στην εν λόγω υπόθεση, ο αιτών άσυλο δεν υποστήριξε ότι διέτρεχε κίνδυνο να υποστεί απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση στο υπεύθυνο κράτος μέλος³². Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο δεν αποφάνθηκε επί του ζητήματος αυτού. Κατά συνέπεια, από την απόφαση της 7ης Ιουνίου 2016, Ghezelbash (C-63/15, EU:C:2016:409), δεν μπορεί να συναχθεί ότι η ύπαρξη συστημικών ελλείψεων στο υπεύθυνο κράτος μέλος δεν είναι η μόνη περίπτωση κατά την οποία το συγκεκριμένο κράτος μέλος απαλλάσσεται από την ευθύνη του και στην οποία ο αιτών άσυλο δεν μπορεί να μεταφερθεί στο συγκεκριμένο κράτος μέλος.

27 — Η γενική εισαγγελέα V. Trstenjak απαιτεί απλώς την ύπαρξη «σοβαρού κινδύνου προσβολής των δικαιωμάτων» που αναγνωρίζει ο Χάρτης στους αιτούντες, χωρίς καμία μνεία στον συστημικό χαρακτήρα μιας τέτοιας προσβολής των θεμελιωδών δικαιωμάτων των αιτούντων (προτάσεις της γενικής εισαγγελέα V. Trstenjak στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις NS, C-411/10 και C-493/10, EU:C:2011:610, σημείο 127).

28 — ΕΕ 2007, C 303, σ. 17.

29 — Προτάσεις της γενικής εισαγγελέα V. Trstenjak στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις NS (C-411/10 και C-493/10, EU:C:2011:610, σημείο 146).

30 — Επρόκειτο για το κριτήριο που προβλέπεται στο άρθρο 10, παράγραφος 1, του κανονισμού 343/2003, κατά το οποίο υπεύθυνο καθίσταται το κράτος μέλος του οποίου τα σύνορα διέβη παρανόμως ο αιτών προερχόμενος από τρίτη χώρα.

31 — Η υπογράμμιση δική μου.

32 — Προτάσεις της γενικής εισαγγελέα E. Sharpston στην υπόθεση Ghezelbash (C-63/15, EU:C:2016:186, σημείο 52).

56. Επομένως, εκτιμώ ότι η ύπαρξη συστημικών ελλείψεων κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 604/2013 είναι η μόνη περίπτωση κατά την οποία είναι αδύνατη η μεταφορά του αιτούντος άσυλο. Κατά την άποψή μου, δεν είναι αδύνατη η μεταφορά του αιτούντος άσυλο στο υπεύθυνο κράτος μέλος όταν οι ελλείψεις που επηρεάζουν την ιδιαίτερη κατάσταση του προσώπου αυτού συνιστούν κίνδυνο απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχειρίσεως κατά την έννοια του άρθρου 4 του Χάρτη.

57. Εν προκειμένω, οι προσφεύγοντες της κύριας δίκης διατείνονται ότι η μεταφορά της C. K. και του τέκνου της στην Κροατία έχει ως αποτέλεσμα, λαμβανομένης υπόψη της καταστάσεως της υγείας τους, να υπάρχει κίνδυνος απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχειρίσεως κατά την έννοια του άρθρου 4 του Χάρτη. Η εξέταση όμως του ζητήματος κατά πόσον η μεταφορά ενδέχεται να έχει επιπτώσεις στην κατάσταση της υγείας της C. K. και του τέκνου της θα ισοδυναμούσε με συνεκτίμηση της ιδιαίτερης καταστάσεως των προσώπων αυτών, πράγμα το οποίο, όπως προεκτέθηκε, αντιβαίνει στο άρθρο 3, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 604/2013. Εν πάση περιπτώσει, επισημαίνω ότι, εν προκειμένω, οι σλοβενικές αρχές εξασφάλισαν από τις ομολόγους τους κροατικές αρχές τη διαβεβαίωση ότι οι προσφεύγοντες της κύριας δίκης θα διέθεταν κατάλυμα και θα τύγχαναν κατάλληλης περιθάλψεως και της απαραίτητης ιατρικής αγωγής.

58. Κατά συνέπεια, στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η επιβολή της υποχρεώσεως στο κράτος μέλος που προσδιορίζει το υπεύθυνο κράτος μέλος να μη μεταφέρει τον αιτούντα άσυλο προς το εν λόγω κράτος μέλος σε άλλη περίπτωση πλην της προβλεπόμενης στο άρθρο 3, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 604/2013, ήτοι όταν στο υπεύθυνο κράτος μέλος υπάρχουν συστημικές ελλείψεις στη διαδικασία ασύλου ή στις συνθήκες υποδοχής των αιτούντων άσυλο, με αποτέλεσμα να υπάρχει κίνδυνος απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχειρίσεως κατά την έννοια του άρθρου 4 του Χάρτη, αντιβαίνει στο εν λόγω άρθρο 3, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο. Ειδικότερα, η μεταφορά του αιτούντος άσυλο στο υπεύθυνο κράτος μέλος δεν είναι αδύνατη όταν η ίδια η μεταφορά έχει ως αποτέλεσμα να υπάρχει κίνδυνος απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχειρίσεως κατά την έννοια του άρθρου 4 του Χάρτη.

Γ. Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

59. Το τρίτο ερώτημα υποβάλλεται για την περίπτωση που το Δικαστήριο κρίνει, απαντώντας στο δεύτερο ερώτημα, ότι δεν αντιβαίνει στο άρθρο 3, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 604/2013 η επιβολή υποχρεώσεως στα κράτη μέλη να μη μεταφέρουν τον αιτούντα άσυλο σε άλλες περιπτώσεις πλην της προβλεπόμενης στην εν λόγω διάταξη. Με το τρίτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινισθεί εάν το άρθρο 17, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού έχει την έννοια ότι, όταν ένα κράτος μέλος υποχρεούται να μη μεταφέρει αιτούντα άσυλο στο υπεύθυνο κράτος μέλος, οφείλει να ασκεί τη δυνατότητα που του παρέχει η συγκεκριμένη διάταξη και να εξετάζει το ίδιο την αίτηση διεθνούς προστασίας.

60. Λαμβανομένης υπόψη της απαντήσεως που προτείνω να δοθεί στο δεύτερο ερώτημα, εκτιμώ ότι παρέλκει η απάντηση στο τρίτο ερώτημα. Εντούτοις, επικουρικώς, σε περίπτωση που το Δικαστήριο δεν δεχθεί την ανάλυσή μου επί του δεύτερου ερωτήματος, θα εξετάσω το τρίτο ερώτημα.

61. Οι προσφεύγοντες της κύριας δίκης υποστηρίζουν ότι η άσκηση της δυνατότητας που προβλέπεται στο άρθρο 17, παράγραφος 1, του κανονισμού 604/2013 είναι υποχρεωτική όταν ο αιτών άσυλο διατρέχει σοβαρό κίνδυνο να υποστεί απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση στο υπεύθυνο κράτος μέλος. Η Σλοβενική Κυβέρνηση, η Ιταλική Κυβέρνηση, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και η Επιτροπή εκτιμούν ότι το άρθρο 17, παράγραφος 1, του κανονισμού 604/2013 δεν θεμελιώνει τέτοια υποχρέωση.

62. Κατά την άποψή μου, το άρθρο 17, παράγραφος 1, του κανονισμού 604/2013 δεν θεμελιώνει *υποχρέωση* εξετάσεως αιτήσεως διεθνούς προστασίας όταν είναι αδύνατη η μεταφορά του αιτούντος άσυλο στο υπεύθυνο κράτος μέλος.

63. Συγκεκριμένα, πρώτον, μια τέτοια ερμηνεία αντιβαίνει στο ίδιο το γράμμα της εν λόγω διατάξεως. Όπως υποδεικνύει ο τίτλος του άρθρου 17 του κανονισμού 604/2013, η οικεία διάταξη αποτελεί «ρήτρα διακριτικής ευχέρειας». Το άρθρο 17, παράγραφος 1, προβλέπει ρητώς ότι το κράτος μέλος στο οποίο υποβάλλεται αίτηση «δύναται να αποφασίζει» να την εξετάσει, ακόμη και αν δεν είναι υπεύθυνο για την εν λόγω εξέταση βάσει των κριτηρίων που καθορίζονται στον εν λόγω κανονισμό.

64. Δεύτερον, με την απόφαση της 14ης Νοεμβρίου 2013, Puid (C-4/11, EU:C:2013:740, σκέψη 37), το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι «η αδυναμία μεταφοράς αιτούντος άσυλο στο κράτος μέλος που ορίστηκε αρχικώς ως υπεύθυνο δεν υποχρεώνει, αυτή καθ' εαυτήν, το κράτος μέλος που προβαίνει στον προσδιορισμό του υπευθύνου κράτους μέλους να εξετάσει το ίδιο την αίτηση ασύλου βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 2, του κανονισμού 343/2003» (που αντιστοιχεί στο άρθρο 17, παράγραφος 1, του κανονισμού 604/2013). Ομοίως, με την απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2011, N. S. κ.λπ. (C-411/10 και C-493/10, EU:C:2011:865, σκέψη 96), το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι, σε περίπτωση αδυναμίας μεταφοράς αιτούντος άσυλο, η εξέταση της αιτήσεως από το κράτος μέλος που έπρεπε να πραγματοποιήσει τη μεταφορά αποτελεί απλώς «δυνατότητα». Τέλος, όσον αφορά το άρθρο 17, παράγραφος 2, το οποίο επίσης εντάσσεται στον τίτλο «ρήτρες διακριτικής ευχέρειας», το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι πρόκειται για «διάταξη μη επιτακτικού χαρακτήρα, η οποία παρέχει ευρεία εξουσία εκτιμήσεως στα κράτη μέλη»³³.

65. Τρίτον, το άρθρο 17, παράγραφος 1, του κανονισμού 604/2013 έχει χαρακτηριστεί ως «ρήτρα κυριαρχίας»³⁴. Με την απόφαση της 30ής Μαΐου 2013, Halaf (C-528/11, EU:C:2013:342, σκέψη 37), το Δικαστήριο παρέπεμψε στην πρόταση της Επιτροπής η οποία οδήγησε στην έκδοση του κανονισμού 343/2003, και η οποία διευκρινίζει «ότι ο κανόνας του άρθρου 3, παράγραφος 2, του κανονισμού θεσπίστηκε προκειμένου να καταστήσει δυνατό σε κάθε κράτος μέλος να αποφασίζει κυριαρχικά, βάσει εκτιμήσεων πολιτικής, ανθρωπιστικής ή πρακτικής φύσεως, αν θα δεχτεί να εξετάσει αίτηση χορηγήσεως ασύλου». Ως εκ τούτου, θα ήταν παράδοξο να καταστεί η εφαρμογή της εν λόγω διατάξεως υποχρεωτική για το οικείο κράτος μέλος.

66. Τέταρτον, επισημαίνεται ότι, στην πρόταση τροποποίησης του κανονισμού 604/2013³⁵, η Επιτροπή επιδιώκει να περιορίσει ακόμη και τη *δυνατότητα* εφαρμογής της ρήτρας κυριαρχίας. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 19, παράγραφος 1, της προτάσεως της Επιτροπής προβλέπεται ότι «κάθε κράτος μέλος δύναται να αποφασίζει να εξετάζει αίτηση διεθνούς προστασίας που έχει κατατεθεί από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα για οικογενειακούς λόγους όσον αφορά την ευρύτερη οικογένεια

33 — Απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 2012, K (C-245/11, EU:C:2012:685, σκέψη 27).

34 — Βλ. Hruschka, C., και Maiani, F., «Dublin III Regulation (EU) No 604/2013», σε Hailbronner, K., και Thym, D., *EU Immigration and Asylum Law. A Commentary*, Beck – Hart – Nomos, 2016, σ. 1479 έως 1605 (σ. 1534).

35 — Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα (αναδιατύπωση) [COM(2016) 270 τελικό].

που δεν καλύπτεται από το άρθρο 2, στοιχείο ζ'» (ήτοι, τον/τη σύζυγο ή τον/τη σύντροφο του αιτούντος άσυλο, τα ανήλικα τέκνα του, τον πατέρα και τη μητέρα του, εάν είναι ανήλικος)³⁶. Εάν είναι περιορισμένη ακόμη και η δυνατότητα εξετάσεως της αιτήσεως βάσει της ρήτρας κυριαρχίας, δεν τίθεται θέμα να καταστεί η εξέταση υποχρεωτική³⁷.

67. Κατά συνέπεια, στο τρίτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 17, παράγραφος 1, του κανονισμού 604/2013 δεν έχει την έννοια ότι, όταν ένα κράτος μέλος υποχρεούται να μη μεταφέρει αιτούντα άσυλο στο υπεύθυνο κράτος μέλος, οφείλει να εξετάσει το ίδιο την υποβληθείσα σε αυτό αίτηση διεθνούς προστασίας, ακόμη και αν δεν είναι υπεύθυνο για την εν λόγω εξέταση βάσει των κριτηρίων που καθορίζονται στον εν λόγω κανονισμό.

Δ. Επί του τέταρτου προδικαστικού ερωτήματος

68. Το τέταρτο ερώτημα υποβάλλεται για την περίπτωση που το Δικαστήριο εκτιμήσει, απαντώντας στο τρίτο ερώτημα, ότι, όταν ένα κράτος μέλος υποχρεούται να μη μεταφέρει τον αιτούντα άσυλο στο υπεύθυνο κράτος μέλος, οφείλει να εξετάσει το ίδιο την αίτηση βάσει του άρθρου 17, παράγραφος 1, του κανονισμού 604/2013. Με το τέταρτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να διευκρινίσει εάν οι αρμόδιες διοικητικές και δικαστικές αρχές του κράτους μέλους που πρέπει να πραγματοποιήσει τη μεταφορά οφείλουν να εφαρμόζουν αυτεπαγγέλτως το άρθρο 17, παράγραφος 1, του κανονισμού 604/2013.

69. Λαμβανομένης υπόψη της απαντήσεως που προτείνω να δοθεί στο τρίτο ερώτημα, εκτιμώ ότι παρέλκει η απάντηση στο τέταρτο ερώτημα. Εντούτοις, επικουρικής, σε περίπτωση που το Δικαστήριο δεν δεχθεί την ανάλυσή μου επί του τρίτου ερωτήματος, θα εξετάσω το τέταρτο ερώτημα.

70. Οι προσφεύγοντες της κύριας δίκης υποστηρίζουν ότι, εφόσον ο αιτών άσυλο προβάλλει «εύλογη αιτία» κατά την οποία η μεταφορά του στο υπεύθυνο κράτος μέλος θα τον εξέθετε σε κίνδυνο προσβολής των θεμελιωδών δικαιωμάτων του, οι αρμόδιες διοικητικές ή δικαστικές αρχές υποχρεούνται να εφαρμόζουν αυτεπαγγέλτως το άρθρο 17, παράγραφος 1, του κανονισμού 604/2013. Η Σλοβενική Κυβέρνηση και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου καθώς και η Επιτροπή εκτιμούν ότι οι αρμόδιες δικαστικές και διοικητικές αρχές δεν υποχρεούνται να εφαρμόζουν αυτεπαγγέλτως την εν λόγω διάταξη. Τονίζουν δε ότι η εξέταση αιτήσεως διεθνούς προστασίας βάσει του άρθρου 17, παράγραφος 1, του κανονισμού 604/2013 αποτελεί δυνατότητα του οικείου κράτους μέλους και όχι δικαίωμα του αιτούντος άσυλο.

71. Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, ελλείψει κανόνων της Ένωσης οι οποίοι να διέπουν ορισμένο ζήτημα, εναπόκειται στην εσωτερική έννομη τάξη κάθε κράτους μέλους να τους θεσπίσει, δυνάμει της αρχής της δικονομικής αυτονομίας, υπό τον όρο ωστόσο ότι οι κανόνες αυτοί δεν είναι λιγότερο ευμενείς από τους διέποντες παρόμοιες καταστάσεις που υπόκεινται στο εσωτερικό δίκαιο (αρχή της ισοδυναμίας) και δεν καθιστούν πρακτικώς αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που απονέμει το δίκαιο της Ένωσης (αρχή της αποτελεσματικότητας)³⁸.

36 — Η υπογράμμιση δική μου. Η Επιτροπή προτείνει επίσης να τροποποιηθεί η αιτιολογική σκέψη 17 της προτάσεως κανονισμού 604/2013 της Επιτροπής κατά τέτοιο τρόπο ώστε να προβλέπει ότι «κάθε κράτος μέλος δύναται, *ιδίως για ανθρωπιστικούς λόγους και λόγους ευσπλαχνίας*, να αποφασίζει να εξετάζει αίτηση [...] ακόμη και αν δεν είναι υπεύθυνο για την εξέταση» (η υπογράμμιση δική μου), αλλά η πρόταση αυτή δεν υιοθετήθηκε. Βλ. πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 3ης Δεκεμβρίου 2008, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα (αναδιατύπωση) [COM(2008) 820 τελικό].

37 — Επισημαίνεται, εντούτοις, ότι, με την πρόταση τροποποιήσεως του κανονισμού 343/2003, η Επιτροπή είχε ήδη προτείνει την τροποποίηση της ρήτρας κυριαρχίας κατά τρόπο ώστε να προβλέπει ότι «κάθε κράτος μέλος δύναται, *ιδίως για ανθρωπιστικούς λόγους και λόγους ευσπλαχνίας*, να αποφασίζει να εξετάζει αίτηση [...] ακόμη και αν δεν είναι υπεύθυνο για την εξέταση» (η υπογράμμιση δική μου), αλλά η πρόταση αυτή δεν υιοθετήθηκε. Βλ. πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 3ης Δεκεμβρίου 2008, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα (αναδιατύπωση) [COM(2008) 820 τελικό].

38 — Απόφαση της 17ης Μαρτίου 2016, Bensada Benallal (C-161/15, EU:C:2016:175, σκέψη 24).

72. Εν προκειμένω, καίτοι περιέχει διαδικαστικές διατάξεις (κεφάλαια II και VI), ο κανονισμός 604/2013 δεν κάνει καμία μνεία στη δυνατότητα ή στην υποχρέωση των διοικητικών και δικαστικών αρχών να εξετάζουν αυτεπαγγέλτως εάν ο αιτών άσυλο διατρέχει κίνδυνο να υποστεί απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση στο υπεύθυνο κράτος μέλος, περίπτωση κατά την οποία το κράτος μέλος που πραγματοποιεί τη μεταφορά υποχρεούται να εξετάσει το ίδιο την αίτηση διεθνούς προστασίας. Επομένως, το κατά πόσον οι εθνικές διοικητικές και δικαστικές αρχές υποχρεούνται να εξετάζουν αυτεπαγγέλτως τον λόγο που αντλείται από παράβαση του άρθρου 4 του Χάρτη και εφαρμογή του άρθρου 17, παράγραφος 1, του κανονισμού 604/2013 πρέπει να καθορίζεται με γνώμονα τις αρχές της ισοδυναμίας και τις αποτελεσματικότητας.

73. Εντούτοις, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι οι προσφεύγοντες της κύριας δίκης μπόρεσαν, ήδη από το στάδιο της διοικητικής διαδικασίας, να αντιταχθούν στη μεταφορά τους στην Κροατία επικαλούμενοι ότι η εν λόγω μεταφορά θα τους εξέθετε σε κίνδυνο απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχειρίσεως. Επομένως, φρονώ ότι το ερώτημα είναι υποθετικό και, ως εκ τούτου, απαράδεκτο³⁹.

74. Επομένως, προτείνω να απορριφθεί το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα ως απαράδεκτο.

V. Πρόταση

75. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει ως ακολούθως στα ερωτήματα που υπέβαλε το Vrhovno sodišče (Ανώτατο Δικαστήριο, Σλοβενία):

Κυρίως:

- 1) Η απόφαση με την οποία κράτος μέλος αποφασίζει να ασκήσει τη δυνατότητα που του παρέχει το άρθρο 17, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΕ) 604/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα (αναδιאτύπωση), εμπίπτει στο δίκαιο της Ένωσης.
- 2) Εθνικό δικαστήριο, όπως το αιτούν δικαστήριο, πρέπει να θεωρείται δικαστήριο του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου, κατά την έννοια του άρθρου 267, τρίτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, όταν η δυνατότητα ασκήσεως προσφυγής κατά των αποφάσεων του δικαστηρίου αυτού ενώπιον του Συνταγματικού Δικαστηρίου του οικείου κράτους μέλους περιορίζεται στην εξέταση ενδεχόμενης προσβολής των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών. Συναφώς, δεν ασκεί επιρροή το γεγονός ότι, βάσει του εθνικού δικαίου, το εν λόγω εθνικό δικαστήριο δεσμεύεται από τις εκτιμήσεις του Συνταγματικού Δικαστηρίου.
- 3) Η επιβολή υποχρέωσης στο κράτος μέλος που προσδιορίζει το υπεύθυνο κράτος μέλος να μη μεταφέρει τον αιτούντα άσυλο προς το εν λόγω κράτος μέλος σε άλλη περίπτωση πλην της προβλεπόμενης στο άρθρο 3, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 604/2013, ήτοι όταν στο υπεύθυνο κράτος μέλος υπάρχουν συστημικές ελλείψεις στη διαδικασία ασύλου ή στις συνθήκες υποδοχής των αιτούντων άσυλο, με αποτέλεσμα να υπάρχει κίνδυνος απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχειρίσεως κατά την έννοια του άρθρου 4 του Χάρτη, αντιβαίνει στο εν λόγω άρθρο 3, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο. Ειδικότερα, η μεταφορά του αιτούντος άσυλο στο υπεύθυνο κράτος μέλος δεν είναι αδύνατη όταν η ίδια η μεταφορά έχει ως αποτέλεσμα να υπάρχει κίνδυνος απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχειρίσεως κατά την έννοια του άρθρου 4 του Χάρτη.

39 — Απόφαση της 13ης Μαρτίου 2014, Márquez Samohano (C-190/13, EU:C:2014:146, σκέψη 35).

Επικουρικώς:

- 4) Το άρθρο 17, παράγραφος 1, του κανονισμού 604/2013 δεν έχει την έννοια ότι, όταν κράτος μέλος υποχρεούται να μη μεταφέρει αιτούντα άσυλο στο υπεύθυνο κράτος μέλος, οφείλει να εξετάσει το ίδιο την υποβληθείσα σε αυτό αίτηση διεθνούς προστασίας, ακόμη και αν δεν είναι υπεύθυνο για την εν λόγω εξέταση βάσει των κριτηρίων που καθορίζονται στον εν λόγω κανονισμό.
- 5) Το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα είναι απαράδεκτο.